

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 24 oktober 2019*

”Begäran om förhandsavgörande – Straffrättsligt samarbete – Direktiv 2014/41/EU – Europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området – Artikel 5.1 – Formuläret i bilaga A – Avsnitt J – Avsaknad av rättsmedel i den utfärdande medlemsstaten”

I mål C-324/17,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Spetsializiran nakazatelen sad (Särskilda brottmålsdomstolen, Bulgarien) genom beslut av den 23 maj 2017, som inkom till domstolen den 31 maj 2017, i brottmålet mot

Ivan Gavanozov

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden J.-C. Bonichot samt domarna M. Safjan och L. Bay Larsen (referent),

generaladvokat: Y. Bot,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Tjeckiens regering, genom M. Smolek, J. Vlácil och A. Brabcová, samtliga i egenskap av ombud,
- Ungerns regering, genom M.Z. Fehér, G. Koós och R. Kissné Berta, samtliga i egenskap av ombud,
- Nederländernas regering, genom M.K. Bulterman och J. Langer, båda i egenskap av ombud,
- Österrikes regering, genom G. Eberhard, i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom R. Troosters och I. Zaloguin, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 11 april 2019 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

* Rättegångsspråk: bulgariska.

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 1.4, 6.1 a och 14 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/41/EU av den 3 april 2014 om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området (EUT L 130, 2014, s. 1).
- 2 Begäran har framställts i ett brottmål mot Ivan Gavanozov som anklagas för att leda en kriminell organisation och för skattebrott.

Tillämpliga bestämmelser

- 3 I skälen 21, 22 och 38 i direktiv 2014/41 anges följande:

”(21) För att säkerställa ett snabbt, effektivt och konsekvent straffrättsligt samarbete mellan medlemsstaterna behövs det tidsfrister. Ett beslut om erkännande eller verkställighet samt det faktiska verkställandet av en utredningsåtgärd bör genomföras lika skyndsamt och med samma prioritetsgrad som ett liknande inhemskt ärende. Tidsfrister bör anges, så att det säkerställs att ett beslut fattas eller verkställs inom rimlig tid eller så att den utfärdande statens förfarandemässiga krav kan uppfyllas.

(22) De rättsmedel som är tillgängliga mot en utredningsorder bör åtminstone motsvara dem som är tillgängliga i ett inhemskt ärende mot utredningsåtgärden i fråga. Medlemsstaterna bör i enlighet med nationell rätt säkerställa tillämpligheten av sådana rättsmedel, bland annat genom att de berörda parterna i god tid informeras om möjligheterna och sätten att utnyttja dem. ...

...

(38) Eftersom målet för detta direktiv, nämligen ömsesidigt erkännande av beslut som fattats för inhämtande av bevis, inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna ...”

- 4 Artikel 1.4 i detta direktiv har följande lydelse:

”Detta direktiv påverkar inte skyldigheten att respektera de grundläggande rättigheter och rättsprinciper som återges i artikel 6 i EU-fördraget, bland annat rätten till försvar för personer som är föremål för straffrättsliga förfaranden, och alla skyldigheter som åligger rättsliga myndigheter i detta avseende ska kvarstå opåverkade.”

- 5 I artikel 5.1 första stycket i nämnda direktiv föreskrivs följande:

”Utredningsordern, som återges i formuläret i bilaga A, ska fyllas i och undertecknas av den utfärdande myndigheten, som också ska intyga att innehållet är riktigt och korrekt.”

- 6 I artikel 6.1 i samma direktiv föreskrivs följande:

”Den utfärdande myndigheten får endast utfärda en utredningsorder om den har konstaterat att följande villkor är uppfyllda:

- a) Utfärdandet av utredningsordern är nödvändigt och proportionellt med avseende på de förfaranden som avses i artikel 4 och med beaktande av den misstänkta eller tilltalade personens rättigheter, och

...”

7 Artikel 14 i direktiv 2014/41 har följande lydelse:

”1. Medlemsstaterna ska se till att rättsmedel som är likvärdiga dem som är tillgängliga i ett liknande inhemskt ärende kan tillämpas på de utredningsåtgärder som anges i utredningsordern.

2. De sakliga skälen för utfärdandet av en utredningsorder får prövas endast i talan som väcks i den utfärdande staten, utan att detta påverkar garantierna avseende grundläggande rättigheter i den verkställande staten.

3. Om det inte urholkar den konfidentialitet som gäller för utredningen enligt artikel 19.1, ska den utfärdande myndigheten och den verkställande myndigheten vidta lämpliga åtgärder för att se till att det lämnas information om möjligheterna i nationell rätt att utnyttja rättsmedel när dessa blir tillämpliga och i god tid för att de verkligen ska kunna användas.

4. Medlemsstaterna ska se till att tidsfristerna för att utnyttja rättsmedlen är samma som de som föreskrivs i liknande inhemska ärenden och att de tillämpas så att berörda parter garanteras en faktisk möjlighet att utnyttja dessa rättsmedel.

5. Den utfärdande myndigheten och den verkställande myndigheten ska underrätta varandra om de rättsmedel som utnyttjats mot utfärdande, erkännande eller verkställighet av en utredningsorder.

6. Väckande av talan ska inte leda till att verkställigheten av utredningsåtgärden avbryts med undantag för de fall där det skulle ha en sådan verkan i liknande inhemska ärenden.

7. Den utfärdande staten ska beakta en framgångsrik talan mot erkännandet eller verkställigheten av en utredningsorder i enlighet med dess nationella lagstiftning. Utan att det påverkar nationella förfaranderegler ska medlemsstaterna säkerställa att man vid straffrättsliga förfaranden i den utfärdande staten respekterar rätten till försvar och ett rättvist förfarande vid bedömningen av det bevismaterial som erhållits med anledning av utredningsordern.”

8 I artikel 36.1 i detta direktiv föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa detta direktiv senast den 22 maj 2017.”

9 Avsnitt J i formuläret i bilaga A till nämnda direktiv, med rubriken ”Rättsmedel”, har följande lydelse:

”1. Ange om rättsmedel redan har utnyttjats mot utfärdandet av en europeisk utredningsorder och redogör i så fall för omständigheterna (beskrivning av rättsmedlet, inbegripet vilka åtgärder som måste vidtas och tidsfrister):

...

2. Myndighet i den utfärdande staten som kan tillhandahålla ytterligare information om förfaranden för utnyttjande av rättsmedel i den utfärdande staten och huruvida det finns tillgång till rättshjälp och tolkning och översättning:

Namn: ...

Kontaktperson (i tillämpliga fall): ...

Adress: ...

Tfn (landskod) (riktnummer): ...

Fax (landskod) (riktnummer): ...

E-post: ...”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 10 Ivan Gavanozov har i Bulgarien åtalats för att ha deltagit i en kriminell organisation som har bildats i syfte att begå skattebrott.
- 11 I synnerhet misstänks Ivan Gavanozov för att via skalbolag ha importerat socker från andra medlemsstater till Bulgarien. Han ska i detta hänseende bland annat ha köpt socker från ett bolag som är etablerat i Republiken Tjeckien och företräds av Y, och därefter ha sålt detta socker på den bulgariska marknaden utan att varken beräkna eller betala mervärdesskatt, genom att förete felaktiga handlingar enligt vilka nämnda socker hade exporterats till Rumänien.
- 12 Mot denna bakgrund beslutade Spetsializiran nakazatelen sad (Särskilda brottmålsdomstolen, Bulgarien) den 11 maj 2017 att utfärda en europeisk utredningsorder som syftade till att de tjeckiska myndigheterna skulle göra husrannsakan och beslag i det i Republiken Tjeckien etablerade bolagets lokaler samt i Y:s bostad, samt genomföra förhör via videokonferens med den sistnämnde i egenskap av vittne.
- 13 Den hänskjutande domstolen har gjort gällande att den efter antagandet av detta beslut stötte på svårigheter i samband med att den skulle fylla i avsnitt J i formuläret i bilaga A till direktiv 2014/41, vilket avser rättsmedel.
- 14 Den hänskjutande domstolen har i detta avseende påpekat att det i bulgarisk rätt inte föreskrivs något rättsmedel mot beslut om husrannsakan, beslag eller vittnesförhör. Samma domstol anser emellertid att artikel 14 i direktivet ålägger medlemsstaterna att föreskriva sådana rättsmedel.
- 15 Den hänskjutande domstolen har även preciserat att enligt bulgarisk rätt ingår de domstolsbeslut som förordnar om sådana åtgärder inte bland de fall i vilka staten kan ådra sig skadeståndsansvar i händelse av skada, när de inte direkt avser den åtalade.
- 16 Mot denna bakgrund beslutade Spetsializiran nakazatelen sad (Särskilda brottmålsdomstolen) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen:
 - ”1) Är nationell lagstiftning och rättspraxis som inte tillåter att de sakliga skälen för ett domstolsbeslut om utfärdande av en europeisk utredningsorder, som syftar till att en husrannsakan ska göras i en bostad och en företagslokal och till att specifika föremål ska beslagtas samt till att ett vittnesförhör ska hållas, angrips antingen direkt genom ett överklagande av domstolsbeslutet eller indirekt genom en separat skadeståndstalan, förenlig med artikel 14 i direktiv [2014/41]?
 - 2) Ger artikel 14.2 i direktivet, på ett omedelbart och direkt sätt, den berörda parten rätt att angripa ett domstolsbeslut om utfärdande av en europeisk utredningsorder, trots att en sådan processuell möjlighet inte föreskrivs i nationell rätt?
 - 3) Är den som anklagas för brott, med beaktande av artikel 14.2 jämförd med artiklarna 6.1 a och 1.4 i direktiv 2014/41, en berörd part i den mening som avses i artikel 14.4 i direktivet om åtgärden för att inhämta bevisning riktas mot tredje man?
 - 4) Är den person som bor i eller nyttjar en fastighet där en husrannsakan och beslag görs eller den person som ska höras som vittne, en berörd part i den mening som avses i artikel 14.4 jämförd med artikel 14.2 i direktivet?”

Huruvida tolkningsfrågan kan tas upp till prövning

- 17 Den tjeckiska regeringen har inledningsvis gjort gällande att begäran om förhandsavgörande inte kan tas upp till sakprövning på grund av att den europeiska utredningsordern hade utfärdats innan fristen för införlivande av direktiv 2014/41 hade löpt ut och den utfärdande medlemsstaten inte hade införlivat direktivet.
- 18 Domstolen påpekar inledningsvis att införlivandefristen för direktiv 2014/41, som föreskrivs i artikel 36 i direktivet, hade löpt ut när den hänskjutande domstolen hänsköt förevarande begäran om förhandsavgörande till EU-domstolen.
- 19 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 46 i sitt förslag till avgörande, har direktivet införlivats såväl i Bulgarien som i Tjeckien under förfarandet vid domstolen.
- 20 Slutligen framgår det av handlingarna i målet att även om den hänskjutande domstolen beslutade att utfärda en europeisk utredningsorder för att de utredningsåtgärder som är i fråga i det nationella målet skulle vidtas i Republiken Tjeckien, har nämnda domstol ännu inte utfärdat denna europeiska utredningsorder på grund av de svårigheter som den ställts inför vid ifyllandet av avsnitt J i formuläret i bilaga A till direktiv 2014/41.
- 21 I det nationella målet ska den hänskjutande domstolen således, i förekommande fall, utfärda en europeisk utredningsorder vilken omfattas av detta direktiv.
- 22 Härav följer att begäran om förhandsavgörande kan tas upp till sakprövning.

Prövning i sak

- 23 Domstolen erinrar om att det enligt det förfarande för samarbete mellan nationella domstolar och EU-domstolen som införts genom artikel 267 FEUF, enligt fast rättspraxis, ankommer på EU-domstolen att ge den nationella domstolen ett användbart svar, som gör det möjligt för den domstolen att avgöra det mål som den ska pröva. I detta syfte kan EU-domstolen behöva omformulera de frågor som hänskjutits (dom av den 12 september 2019, A m.fl., C-347/17, EU:C:2019:720, punkt 32).
- 24 Såsom framgår av beslutet om hänskjutande önskar den hänskjutande domstolen, i samband med utfärdandet av en europeisk utredningsorder, få klarhet i hur den ska fylla i avsnitt J i formuläret i bilaga A till direktiv 2014/41.
- 25 Under dessa omständigheter anser domstolen att den hänskjutande domstolen har ställt frågorna, som ska prövas tillsammans, för att få klarhet i huruvida artikel 5.1 i direktiv 2014/41, jämförd med avsnitt J i formuläret i bilaga A till detta direktiv, ska tolkas så, att den rättsliga myndigheten i en medlemsstat, i samband med utfärdandet av en europeisk utredningsorder, i detta avsnitt ska beskriva de rättsmedel som i förekommande fall föreskrivs i medlemsstaten mot utfärdandet av en sådan order.
- 26 Det ska inledningsvis påpekas att det framgår av ordalydelsen i artikel 5.1 i direktiv 2014/41 att utfärdandet av en europeisk utredningsorder förutsätter att formuläret i bilaga A till detta direktiv fylls i och undertecknas, samt att innehållet i formuläret intygas vara riktigt och korrekt.
- 27 I punkt 1 i avsnitt J i formuläret anges att den utfärdande myndigheten ska ange ”om rättsmedel redan har utnyttjats mot utfärdandet av en europeisk utredningsorder och ... i så fall [ska redogöra] för omständigheterna (beskrivning av rättsmedlet, inbegripet vilka åtgärder som måste vidtas och tidsfrister)”.

- 28 Det framgår av själva ordalydelsen i punkt 1 i avsnitt J i nämnda formulär, särskilt av användningen av orden "i så fall", att rättsmedlen endast måste beskrivas i denna punkt för det fall ett rättsmedel har utnyttjats mot en europeisk utredningsorder.
- 29 Vidare visar användningen av ordet "redogör", i fråga om beskrivningen av de rättsmedel som under dessa omständigheter ska anges i nämnda punkt, att unionslagstiftaren har velat se till att den verkställande myndigheten underrättas om de rättsmedel som har utnyttjats mot en europeisk utredningsorder vilken har överlämnats till myndigheten, och inte, mer allmänt, om de rättsmedel som i förekommande fall föreskrivs i den utfärdande medlemsstaten mot utfärdandet av en europeisk utredningsorder.
- 30 På samma sätt har punkt 2 i avsnitt J i formuläret i bilaga A till direktiv 2014/41 till syfte att se till att den verkställande myndigheten underrättas om de rättsmedel som har utnyttjats mot en europeisk utredningsorder och inte att förse nämnda myndighet med en beskrivning av de rättsmedel som i förekommande fall finns i den utfärdande medlemsstaten mot utfärdandet av en europeisk utredningsorder.
- 31 Det framgår nämligen av denna bestämmelses lydelse att den utfärdande myndigheten, i denna punkt i avsnitt J i den europeiska utredningsorder som den utfärdar, endast är skyldig att ange namnet på och kontaktuppgifterna avseende den behöriga myndighet i den utfärdande staten som kan tillhandahålla ytterligare information om förfaranden för utnyttjande av rättsmedel i den utfärdande staten och huruvida det finns tillgång till rättshjälp och tolkning och översättning i den medlemsstaten.
- 32 Sådana uppgifter skulle för övrigt inte vara meningsfulla om den europeiska utredningsordern redan innehöll en abstrakt beskrivning av de rättsmedel som, i förekommande fall, finns i den utfärdande medlemsstaten mot utfärdandet av en europeisk utredningsorder.
- 33 Av det ovan anförda följer att den utfärdande myndigheten, i samband med utfärdandet av en europeisk utredningsorder, inte i avsnitt J i formuläret i bilaga A till direktiv 2014/41 ska beskriva de rättsmedel som i förekommande fall föreskrivs i medlemsstaten mot utfärdandet av en sådan order.
- 34 Denna tolkning stöds av artikel 14.5 i direktiv 2014/41, i vilken det föreskrivs att den utfärdande myndigheten och den verkställande myndigheten ska underrätta varandra om de rättsmedel som utnyttjas mot utfärdande, erkännande eller verkställighet av en utredningsorder.
- 35 En sådan tolkning är dessutom ägnad att säkerställa att det mål som eftersträvas med direktivet uppnås fullt ut. Såsom framgår av skälen 21 och 38 i direktivet är detta mål att underlätta och påskynda det rättsliga samarbetet mellan medlemsstaterna på grundval av principerna om ömsesidigt förtroende och ömsesidigt erkännande.
- 36 Införandet av ett sådant formulär som det som avses i bilaga A till direktiv 2014/41, som den rättsliga myndigheten i en medlemsstat som önskar utfärda en europeisk utredningsorder ska fylla i genom angivande av de specifika uppgifter som efterfrågas, syftar nämligen till att ge den verkställande myndigheten kännedom om de formella minimiuppgifter som är nödvändiga för att den ska kunna fatta beslut om erkännande eller verkställighet av den aktuella europeiska utredningsordern och, i förekommande fall, vidta den begärda utredningsåtgärden inom de tidsfrister som anges i artikel 12 i direktivet (se, analogt, dom av den 6 december 2018, IK (verkställighet av en kompletterande påföljd), C-551/18 PPU, EU:C:2018:991, punkterna 49 och 50 samt där angiven rättspraxis).
- 37 Eftersom de rättsmedel som, i förekommande fall, finns i den utfärdande medlemsstaten mot utfärdandet av en europeisk utredningsorder inte ska beskrivas i avsnitt J i det formulär som avses i bilaga A till direktiv 2014/41, saknas det skäl att i förevarande mål tolka artikel 14 i direktivet för att bland annat avgöra huruvida denna bestämmelse utgör hinder för nationell lagstiftning vilken inte

föreskriver någon möjlighet att överklaga de sakliga skälen för utfärdandet av en europeisk utredningsorder som syftar till att en husrannsakan ska göras, att specifika föremål ska beslagtas och till att ett vittnesförhör ska hållas.

- 38 Av det anförda följer att de ställda frågorna ska besvaras enligt följande. Artikel 5.1 i direktiv 2014/41, jämförd med avsnitt J i det formulär som avses i bilaga A till detta direktiv, ska tolkas så, att den rättsliga myndigheten i en medlemsstat, i samband med utfärdandet av en europeisk utredningsorder, inte i detta avsnitt ska beskriva de rättsmedel som i förekommande fall föreskrivs i medlemsstaten mot utfärdandet av en sådan order.

Rättegångskostnader

- 39 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

Artikel 5.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/41/EU av den 3 april 2014 om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området, jämförd med avsnitt J i det formulär som avses i bilaga A till detta direktiv, ska tolkas så, att den rättsliga myndigheten i en medlemsstat, i samband med utfärdandet av en europeisk utredningsorder, inte i detta avsnitt ska beskriva de rättsmedel som i förekommande fall föreskrivs i medlemsstaten mot utfärdandet av en sådan order.

Underskrifter